

הקדמה

סייד קָטֵב (קוטב) שחי בשנים 1906-1966 נחשב לאחד מהאידיאולוגים החשובים של תנועת "האחים המוסלמים" בראשית דרכה, ומורה דרך לפונדמנטליזם האסלאמי. ב־40 השנים הראשונות לחייו ניהל אורח חיים חילוני למדי, ואף התגורר כשנתיים בארצות־הברית, שם הוסמך לתואר שני במוסד אקדמי בקולורדו. ואולם, החיים שם גרמו לו להקצנה דתית ולא־מוֹץ תפיסה מיליטנטית ביחס לחברה ולמציאות שבה חי, ובהמשך גם לתרגומה לכדי מעשה.

תופעה זו אינה ייחודית רק לו, ומאפיינת דמויות מרכזיות בתנועות הפלסטיניות של חמאס ושל גא'פ (ג'האד אסלאמי פלסטיני). כך, למשל, שהו בארצות־הברית שנים רבות גם מוסא אבו־מרזוק הנמנה עם הלשכה המדינית של חמאס, ורמדאן עבדאללה שלח, שכיהן מ־1995 כמזכיר הכללי של הג'האד האסלאמי כ־23 שנים, ומת ביוני 2020. למרות השהות הממושכת במדינה ליברלית, הדבר לא מנע מהם לעמוד בראש תנועות שביצעו פעולות טרור חסרות הבחנה, גרמו למותם של מאות רבות של אזרחים חפים מפשע והעלו על נס את דרך פעולתם של המחבלים המתאבדים.

שני הספרים שכתב קוטב ושנכללים בקובץ זה – **העתיד שייך לדת האסלאם ומלחמתנו ביהודים** – משקפים את חוויותיו הן מתקופת הנוכחות הבריטית במצרים והן מתקופת ישיבתו בכלא בימים שלאחר סילוקם. ככלל, שני הספרים בעלי אופי פולמוסי ושופכים אור על המציאות שבה חי ועל ראייתו את העולם שנע בין מזרח ומערב ובין קומוניזם וקפיטליזם – אל מול האסלאם כמגן האנושות.

חרף העובדה שמדובר בנסיבות שונות, ובוודאי במושגים שבהם משתמש קוטב ושעל רבים מהם אבד הכלח ברבות השנים, ניתן לאתר בכתביו רכיבים אידיאולוגיים שכוחם יפה גם לזמננו; ובפרט למאבק בין הזרם הדתי המיליטנטי בחברה הפלסטינית בדמות חמאס וגא"פ, ובין ישראל. אלמנטים בעלי ניחוח אנטישמי הבולטים בכתביו של קוטב חוזרים ומופיעים גם באמנת חמאס, במסמך המכונן של התנועה מ-18 באוגוסט 1988 ובנאומים שנושאים מעת לעת נציגים מדרגי ההנהגה של שתי התנועות. זאת ועוד; עמדתו של קוטב הרואה במלחמת הקודש בכובש הזר כוח נפרד, שאינו תלוי ביחסי כוחות חיצוניים אלא אך ורק ברוחו של הלוחם האסלאמי, שכוח אמונתו כמוהו כשל עשרה לוחמי אויב, באה לידי ביטוי לא אחת באמירות של אנשי חמאס וגא"פ.

לראיתם – הגם שידועה להם עוצמתה הצבאית של ישראל ונחיתותם הפיזית מול מצבורי הנשק, מטוסי הקרב והטנקים העומדים לרשותה – המחבל המתאבד לפיהם כמוהו כטיל מדויק מונחה מטרה, ויכולתו, בכוח אמונתו, דיה להסב לאויב אבדות רבה. כך גם הרקטות שבידיהם, אף שאינן מתוחכמות או קטלניות דיין, יש בכוחן להפוך את חייהם של הישראלים לגיהינום, ובזכות אותה אמונה, ביכולתה של עזה לאיים איום אמיתי על תל-אביב.

הן קוטב והן ראשי חמאס וגא"פ שותפים לדעה כי המלחמה עם היהודים אכזרית וממושכת. עמדה זאת משתלבת היטב עם אמירתו של מייסד חמאס, שייח' אחמד יאסין, שלפיה החזק לא יישאר תמיד חזק והחלש לא יישאר תמיד חלש, וכי הסבלנות ויכולת העמידה מול המכות הן המפתח. מבחינת קוטב, ג'האד היא בגדר חובה, ועל גדודי הלוחמים להרוג ולהיהרג, להפוך לסופה שתחריב את הכיבוש ולבקש את המוות וההקרבה. רעיון זה אומץ במידה רבה גם על-ידי גדודי עז אל-דין אל-קסאם וגם על-ידי פלוגות ירושלים, הזרועות

הצבאיות של חמאס וגא"פ בהתאמה, המהוות בשני העשורים האחרונים בפרט אתגר עבור צה"ל בפיקודי המרכז והדרום. מרכיב נוסף בכתביו של קוטב, גם הוא בעל דמיון לאידיאולוגיה של שתי התנועות, נוגע לסוגיית משתפי הפעולה שבין המוסלמים עצמם עם האויב, ודן בצורך למגרם. כשם שראה בהם איום של ממש בסייעם לבריטים, כך חמאס וגא"פ מייחסים חשיבות מיוחדת לסוגיית משתפי הפעולה עם השב"כ הישראלי. משחר ימיהן, הקימו שתי התנועות מנגנוני ביטחון פנים שתרן, חקרו והוציאו להורג מאות חשודים בסיוע לישראל. בהקשר זה מן הראוי להזכיר כי זה היה תחום עיסוקו העיקרי של המנהיג הנוכחי של חמאס ברצועה, יחיא סנאאר, שישב בגין המעשים הללו קרוב ל-24 שנים בכלא עד לשחרורו בעסקת שליט.

אלו המתעתדים לקרוא את כתביו של קוטב יוכלו בוודאי לעשות עוד השלכות מרתקות לשנות האלפיים, ולמצוא נקודות השקה נוספות. ספר זה מקנה רובד נוסף לכל החפץ להכיר לעומק את משנתן של חמאס וגא"פ, שרבים מדור המייסדים שלהן התחנכו במצרים על ברכי כתביו של קוטב. אין ספק שספר זה יסייע גם בהבנת אופיים של השורשים שמהם צמחו.

רס"ן (מיל') גיא אביעד

לשעבר רמ"ד הדרכה במחלקה להיסטוריה בצה"ל
מחבר הספר לקסיקון חמאס שיצא לאור בהוצאת
"מערכות" ומומחה בתחום הפלסטיני

